

บทที่ 3

การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างคดี ในอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปี เปรียบเทียบกับต่างประเทศ

3.1 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างพิจารณาคดีในต่างประเทศ

การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในบทนี้ ผู้เขียนจะได้ศึกษาถึงระบบการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในระบบ Common Law และ Civil Law ในเรื่องการปล่อยชั่วคราวในระหว่างคดี ซึ่งกฎหมายทั้งสองระบบต่างก็มีแนวคิดในการพยายามที่จะให้หลักประกันสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาเหมือนกัน โดยเฉพาะการคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาที่จะไม่ถูกควบคุมตัวหรือคุมขังนานเกินควรจากอำนาจรัฐ เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนในการใช้อำนาจควบคุมของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยกฎหมายแต่ละประเทศได้กำหนดให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลเช่นเดียวกันเพื่อนำมาศึกษา วิเคราะห์หารูปแบบ และเปรียบเทียบในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาโดยการปล่อยชั่วคราวในคดีเล็กน้อยที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปีในประเทศไทยต่อไป

3.1.1 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาในระบบ Common Law

3.1.1.1 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในประเทศอังกฤษ¹

การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาในประเทศอังกฤษซึ่งถือว่าเป็นประเทศต้นกำเนิดของการให้ประกันตัวหรือปล่อยชั่วคราว มีแนวคิดและวิวัฒนาการมาอย่างยาวนาน จนมีการพัฒนาการตรากฎหมายเกี่ยวกับการประกันตัว 3 ฉบับใหญ่ๆ สรุปได้ ดังนี้

(1) The Petition of Rights 1629 ซึ่งเป็นกฎหมายจำกัดอำนาจของพระมหากษัตริย์ มิให้มีอำนาจสั่งขังบุคคลใดโดยไม่แสดงเหตุแห่งการสั่งขังนั้น นับเป็นกฎหมายฉบับแรกที่ทำให้หลักประกันสิทธิเสรีภาพของบุคคล แต่ในทางปฏิบัติศาลยุติธรรมยังมีทัศนคติเข้าข้างพระมหากษัตริย์ จึงมีการเลียบทบัญญัติกฎหมายนี้ โดยการกำหนดหลักประกันให้สูงขึ้น จนผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่สามารถหาหลักประกันได้

¹ มนต์ชัย ชินทรลีลา. (2537). *ขอบเขตการใช้ดุลพินิจของศาลในการปล่อยชั่วคราว*. หน้า 17.

(2) The Habeas Corpus Act 1679 เป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของบุคคลซึ่งมีสัญชาติอังกฤษที่ถูกกล่าวหา เพื่อให้โอกาสได้รับการประกันตัวทันทีที่ถูกจองจำ โดยให้อำนาจผู้พิพากษาให้ประกันทั้งก่อนและระหว่างพิจารณาคดี

(3) The Bill of Rights 1688 เป็นกฎหมายที่จำกัดอำนาจของพระมหากษัตริย์ในหลายๆ ด้าน และจำกัดอำนาจของศาลยุติธรรมมิให้กำหนดหลักประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยสูง เกินควรมีการกำหนดสิทธิในการให้ประกันตัวในคดีอาญาทั่วไปและคดีอุกฉกรรจ์อย่างกว้างขวางแต่ผู้พิพากษาก็ยังยึดถือหลักความสัมพันธ์ส่วนบุคคลเป็นสำคัญจึงทำให้มีข้อจำกัดในทางปฏิบัติอยู่มาก

ซึ่งทั้ง 3 ฉบับก็ยังไม่ให้การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยในการประกันตัวเท่าที่ควร และในปัจจุบันการประกันตัวของประเทศอังกฤษต้องดำเนินไปภายใต้กฎหมายหลัก 3 ฉบับ คือ The Magistrates Court Act 1952, The Bail Act 1976 และ The Magistrates Court Act 1980 ซึ่งมีสาระสรุปได้ ดังนี้²

การใช้สิทธิประกันตัวในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ ในกรณีที่มีการจับกุมโดยไม่มีหมายจับ เจ้าพนักงานตำรวจมีหน้าที่ต้องนำตัวผู้ถูกจับมายัง Magistrates Court ภายใน 24 ชั่วโมงเว้นแต่มีเหตุอันสมควรไม่อาจส่งตัวได้ทันตามกำหนดเวลา เจ้าพนักงานตำรวจซึ่งมียศไม่ต่ำกว่านายร้อยตำรวจตรี มีอำนาจพิจารณาให้ผู้ต้องหาประกันตัวได้โดยจะมีนายประกันหรือไม่ก็ได้ตาม The Magistrates Court Act 1980 มาตรา 43 แต่คดีนั้นต้องมีใช้คดีความผิดร้ายแรงซึ่งไม่มีอำนาจให้ประกันตัวได้ ส่วนกรณีที่มีการจับโดยมีหมายจับ โดยปกติในหมายจับซึ่งออกโดยศาลจะระบุไว้แน่ชัดว่า อนุญาตให้ประกันตัวผู้ต้องหาได้หรือไม่ กรณีที่ให้ประกันตัวก็จะระบุหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการประกันตัวไว้

การประกันตัวในชั้น Magistrates Court ผู้พิพากษามีอำนาจให้ประกันตัวในคดีอาญาทั้งปวง เว้นแต่คดีที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจของศาลอื่น ในกรณีที่ไม่อนุญาตให้ประกันตัวก็มีอำนาจควบคุมผู้ต้องหาก่อนการพิจารณาคดีได้ไม่เกิน 8 วัน ตาม The Magistrates Court Act 1980 มาตรา 4 ที่บัญญัติรองรับไว้ว่า “บุคคลผู้ยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวย่อมได้รับการประกันไม่ว่าจะเป็นการประกันตัวในชั้น Magistrates Court, Crown Court หรือ High Court ก็ตาม แต่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องให้คำรับรอง (Recognisance) มีลักษณะเป็นสัญญาไว้กับศาลหรือนายตำรวจว่าตนจะมาปรากฏตัวตามวันเวลาที่กำหนด หรือไปรับการพิจารณาคดีจากศาล หรือไปเบิกความในฐานะพยาน

² Christopher J. Emmins. (1983). *A Practical Approach to Criminal Procedure Second edition* (London: Financial Training Publication Limited. pp. 345-346. อ้างถึงใน มนต์ชัย ชนินทรลีลา. เล่มเดิม. หน้า 20.

หรือที่จะประพาดิตนด้วยความรีบร้อน และตนรับรองว่าหากปฏิบัติฝ่าฝืนคำรับรองดังกล่าว ตนจะต้องเสียเงินจำนวนหนึ่งเป็นค่าปรับ³

แต่ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติ The Bail Act 1976 ได้บัญญัติไว้ต่อไปว่า จำเลย ซึ่งถูกฟ้องหรือถูกลงโทษในความผิดข้อหาใดข้อหาหนึ่งซึ่งมีโทษจำคุก จำเลยอาจไม่ได้รับอนุญาตจากศาลให้ประกันตัว ถ้า⁴

(1) ความปรากฏอันเป็นที่พอใจแก่ศาลว่ามีเหตุอันน่าเชื่อได้ว่า ถ้าจำเลยได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวแล้วจำเลยจะหลบหนีไปกระทำความผิดขึ้นอีกในระหว่างที่ได้รับการปล่อยชั่วคราว ไปอยู่กับพยานหลักฐาน หรือขัดขวางกับการดำเนินคดีที่เกี่ยวกับตัวจำเลยเอง

(2) จำเลยควรถูกขังไว้เพื่อความปลอดภัยของตัวจำเลยเอง

(3) จำเลยถูกศาลพิพากษาให้จำคุกในคดีอื่นแล้ว

(4) จำเลยได้รับการประกันตัวไปแล้วถูกจับกุมอีก เช่น หลบหนีประกัน

(5) คดีได้พิจารณาไปแล้วและไม่มีเวลาพอที่จะรวบรวมเหตุตามข้อ (1) - (4)

ซึ่งหากไม่เข้าเงื่อนไขตามข้อ (1) – (5) แล้ว ศาลค่อนข้างจะให้มีการปล่อยชั่วคราวเสมอ ตามมาตรา 4 (1) แห่งพระราชบัญญัติ The Bail Act 1976⁵ ของประเทศอังกฤษนี้มีหลักการเช่นเดียวกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 (2) ของประเทศไทย ซึ่งหากมีเหตุอันจำเป็น 3 ประการ คือ

(1) มีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี

(2) มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือ

(3) มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะก่อเหตุอันตรายประการอื่น

เมื่อผู้ถูกกล่าวหาไม่มีพฤติการณ์อันประกอบด้วยเหตุอันเป็นเหตุหลัก 3 ประการ ดังกล่าวนี้อันแล้ว องค์การในกระบวนการยุติธรรมของไทยก็มีความจำเป็นต้องเอาตัวไว้ในอำนาจรัฐเสมอ เพื่อดำเนินคดีไม่ว่าข้อหาฐานความผิดนั้นจะมีอัตราโทษจำคุกเท่าไรก็ตามเช่นเดียวกับ The Bail Act 1976 ของประเทศอังกฤษ แต่หากผู้ถูกกล่าวหาไม่มีพฤติการณ์อันประกอบด้วยเหตุอันเป็นเหตุหลัก 3 ประการตามมาตรา 66 (2) แล้วจึงจะต้องมาพิจารณาถึงการปล่อยชั่วคราว

³ Ibid. p. 348. อ้างถึงใน มนต์ชัย ชนินทรลีลา. เล่มเดิม. หน้า 21.

⁴ คณิง ภาไชย. (2530, กุมภาพันธ์). “วิธีพิจารณาความอาญาตามกฎหมายอังกฤษ.” วารสารอัยการ, เล่มที่ 10. หน้า 12.

⁵ อารีพร กลั่นนุรักษ์. (2545). การปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไข. หน้า 25.

3.1.1.2 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาในประเทศสหรัฐอเมริกา

การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาโดยการปล่อยชั่วคราวในกฎหมายสหรัฐอเมริกานั้น ได้มีการบัญญัติไว้ใน The Federal Bail Reforms Act 1984 โดยกฎหมายดังกล่าวให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งหมายถึง ผู้พิพากษาประจำรัฐ หรือมลรัฐ ผู้พิพากษาประจำแขวง (Magistrate Judge) หรือนายกเทศมนตรี⁶ ที่จะพิจารณาและมีคำสั่งให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา หรือจำเลยในระหว่างการพิจารณาคดี หรือหลังจากศาลมีคำพิพากษา หรือระหว่างอุทธรณ์

โดยเฉพาะการปล่อยชั่วคราวระหว่างการพิจารณาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1966 ภาควิชาที่ 18 ลักษณะ 2 วิธีพิจารณาความอาญาหมวด 207 การปล่อยชั่วคราวและการควบคุมในระหว่างการพิจารณา ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ว่า ผู้ต้องหา หรือจำเลยต้องได้รับการปล่อยชั่วคราวไม่ว่าจะโดยมีประกันหรือวางหลักประกัน เว้นแต่ศาลเห็นว่าการปล่อยชั่วคราวนั้นไม่สามารถประกันได้อย่างมีเหตุสมควกว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะมาปรากฏตัวต่อศาลตามกำหนดนัด หรือจะไปก่อภัยอันตรายต่อบุคคลอื่นหรือสังคม⁷ และในกรณีที่ศาลเห็นว่าการปล่อยชั่วคราวนั้นอาจเสี่ยงต่อการมาปรากฏตัวตามกำหนดนัดหรืออาจก่อภัยอันตรายต่อบุคคลอื่น หรือสังคม ศาลมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างที่เป็นข้อจำกัดน้อยที่สุด เพื่อเป็นหลักประกันว่าบุคคลนั้นจะไม่กระทำการตามที่กล่าวแล้วข้างต้น⁸ ซึ่งเงื่อนไขดังกล่าวนั้นอาจรวมถึงการกักขังไว้ในบ้านหรือการอาศัยอยู่ในสถานที่ที่กำหนด การติดเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับติดตามไว้ที่ตัวบุคคลที่จะปล่อยชั่วคราว เป็นต้น โดยเงื่อนไขที่กำหนดนี้แตกต่างกันไปซึ่งขึ้นอยู่กับพฤติการณ์ในแต่ละคดีและความน่าเชื่อถือของผู้ต้องหาหรือจำเลยนั่นเอง⁹

อย่างไรก็ตาม ศาลต้องไม่กำหนดเงื่อนไขทางการเงินที่จะทำให้จำเลยต้องถูกกักขังในระหว่างการพิจารณา เว้นแต่ในกรณีที่มีความเป็นไปได้สูงที่จำเลยจะหลบหนีภายหลังจากได้รับการปล่อยชั่วคราว ศาลก็อาจกำหนดวงเงินประกันให้สูงขึ้นได้ แม้ว่าการกำหนดวงเงินดังกล่าวจะทำให้จำเลยไม่อาจหาเงินมาวางประกันได้ก็ตาม เพราะการกำหนดวงเงินประกันไว้สูงดังกล่าวนี้น่าจะมีไว้เพื่อจุดประสงค์ที่จะให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราว แต่เป็นเพียงเพื่อบังคับให้ผู้ต้องหา หรือจำเลยหลบหนีเท่านั้น

⁶ 18 U.S.C. มาตรา 3156 (a), 3041. อ้างถึงใน ฉัตรชัย ตังคณานุรักษ์. เล่มเดิม. หน้า 29.

⁷ 18 U.S.C. มาตรา 3141-3150. อ้างถึงใน ฉัตรชัย ตังคณานุรักษ์. เล่มเดิม. หน้า 29.

⁸ 18 U.S.C. มาตรา 3142 (c) (I) (B). อ้างถึงใน ฉัตรชัย ตังคณานุรักษ์. เล่มเดิม. หน้า 29.

⁹ 18 U.S.C. มาตรา 3142 (c) (I) (B) (xiv). อ้างถึงใน ฉัตรชัย ตังคณานุรักษ์. เล่มเดิม. หน้า 29.

กฎหมายเกี่ยวกับการประกันตัวของประเทศสหรัฐอเมริกา The Federal Bail Reforms Act 1984¹⁰ ยังมีหลักอีกว่า เมื่อบุคคลใดถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดมาปรากฏต่อหน้าผู้พิพากษา ผู้พิพากษานั้นจะต้องให้ปล่อยบุคคลนั้นชั่วคราวบนพื้นฐานของการยอมรับสถานะของบุคคลหรือหลักประกันในจำนวนเงินที่ศาลกำหนด เว้นแต่ผู้พิพากษาเห็นว่าการปล่อยชั่วคราวดังกล่าวจะไม่เพียงพอต่อการปรากฏตัวของบุคคลนั้น หรือการปล่อยชั่วคราวจะทำให้เกิดอันตรายต่อบุคคลอื่นหรือสังคม ผู้พิพากษาจะกำหนดเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายข้อรวมกันเพื่อความมั่นใจว่าบุคคลนั้นจะมาตามกำหนดนัดและไม่เป็นอันตรายต่อบุคคลอื่นหรือสังคม ดังนั้น เมื่อบุคคลใดถูกจับโดยจะมีหมายจับหรือไม่ก็ตาม กฎหมายกำหนดไว้ว่าบุคคลนั้นจะต้องถูกนำตัวไปยังศาลโดยไม่ชักช้า เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับแจ้งถึงข้อหา และคำร้องทุกข์รวมถึงสิทธิตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งการให้ผู้ถูกกล่าวหาปรากฏตัวต่อศาลโดยไม่ชักช้านี้ก็เพื่อให้ศาลได้พิจารณาการปล่อยชั่วคราวและการให้ประกันตัวในสหรัฐอเมริกานั้นมีวัตถุประสงค์สองประการ คือ จำเลยจะมาปรากฏตัวต่อศาลในการพิจารณาคดีในอนาคต และเป็นการป้องกันมิให้ผู้ที่ยังไม่ถูกตัดสินลงโทษถูกกักขังโดยไม่จำเป็น โดยมีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาได้รับรองสิทธิการปล่อยชั่วคราวไว้ในฉบับที่ 8 (Eight Amendment) วางหลักว่า “ห้ามเรียกประกันสูงเกินสมควร” และ Federal Judiciary Act 1789 ได้วางหลักว่า “การประกันตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาจะต้องมีทุกคดี เว้นแต่คดีนั้นจะมีโทษประหารชีวิต” การใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาในการอนุญาตให้มีประกันตัวก่อนจะพิจารณาคดีในคดีที่มีโทษไม่ถึงประหารชีวิตนั้น โดยมากจะคำนึงถึงจำนวนเงินประกัน จนกระทั่งมีคำพิพากษาศาลฎีกาของประเทศสหรัฐอเมริกาในคดี Stack v. Boyle ได้ให้เหตุผลไว้ว่าการที่ศาลพิจารณาว่าจะให้จำเลยได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวหรือไม่นั้นมีข้อพิจารณาเพียงประการเดียวว่าเมื่อศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวไปแล้ว จำเลยจะมาศาลตามกำหนดนัดทุกครั้งหรือไม่เท่านั้น ดังนั้นแม้จำเลยหรือผู้ต้องหาจะเสนอหลักทรัพย์ราคาสูง แต่ถ้าศาลเห็นว่าจำเลยหรือผู้ต้องหาจะหลบหนีศาลจะไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว¹¹ ในทางกลับกันถ้าจำเลยหรือผู้ต้องหาไม่มีหลักทรัพย์เลยแต่เชื่อได้ว่าจำเลยหรือผู้ต้องหาไม่หลบหนี ศาลจะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกันเลยก็ได้

จะเห็นได้ว่ากฎหมายสหรัฐอเมริกาได้วางหลักเกณฑ์ในการปล่อยชั่วคราวไว้ให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยต้องได้รับการปล่อยชั่วคราวไว้อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะโดยมีประกันหรือวางหลักประกัน เว้นแต่มีเหตุตามกฎหมายให้ศาลต้องกำหนดให้ประกันเท่านั้น

¹⁰ จิตติมา กำธรวิวรรค์. (2549). การปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไข: ศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศสหรัฐอเมริกา. หน้า 20.

¹¹ คณิง ภาไชย. เล่มเดิม. หน้า 243.

3.1.2 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาในระบบ Civil Law

3.1.2.1 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาในประเทศฝรั่งเศส

การปล่อยชั่วคราวของฝรั่งเศสมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Code de Procédure Pénale หรือ Code of Criminal Procedure) ค.ศ. 1959 โดยตั้งแต่ปี ค.ศ. 1989 เป็นต้นมา กฎหมายห้ามมิให้ควบคุมตัวบุคคลอายุ 13-16 ปี หรือผู้ต้องหาในคดีความผิดโทษ (Contravention) ไว้ในระหว่างพิจารณา ส่วนในคดีความผิดโทษระดับกลาง (Delit) หรือความผิดอุกฉกรรจ์ (Crime)¹² ที่กระทำโดยบุคคลอายุเกิน 16 ปีนั้น ระยะเวลาการควบคุมตัวในระหว่างการพิจารณามีอย่างจำกัด โดยอำนาจการควบคุมตัวในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจจะไม่เกิน 48 ชั่วโมง และเมื่อครบ 48 ชั่วโมงแล้วพนักงานสอบสวนจะต้องส่งตัวผู้ต้องหานั้น ไปพบผู้พิพากษาไต่สวน (Juge d'instruction หรือ Examining Judge) หรือมิฉะนั้นจะต้องปล่อยผู้ต้องหาไป

ในคดีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสองปี หากผู้ต้องหานั้นเป็นผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศฝรั่งเศส และไม่เคยถูกศาลพิพากษาลงโทษในคดีความผิดอุกฉกรรจ์ หรือไม่เคยถูกศาลพิพากษาลงโทษจำคุกเกินกว่าสามเดือน โดยไม่มีการรอกการลงโทษไว้ เมื่อผู้ต้องหามาพบผู้พิพากษาไต่สวนแล้ว ผู้ต้องหามีสิทธิที่จะร้องขอประกันตัวได้ และในกรณีที่ผู้ต้องหายื่นคำร้องขอประกันตัวแล้ว ผู้พิพากษาไต่สวนจะต้องพิจารณาและสั่งคำร้องขอประกันตัวของผู้ต้องหาให้แล้วเสร็จภายใน 5 วัน นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหานั้นได้มาปรากฏตัวต่อผู้พิพากษาครั้งแรก มิฉะนั้น จะถือว่าผู้ต้องหานั้น ถูกปล่อยตัวชั่วคราวโดยอัตโนมัติ

ในการสั่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในฝรั่งเศสนั้น ผู้พิพากษาไต่สวนมีอำนาจสั่งคำร้องได้ 3 ประการ ดังต่อไปนี้ โดยจะต้องแสดงเหตุผลประกอบการสั่งด้วย

(1) สั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว และสั่งให้ควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ต่อไป ในกรณีนี้ผู้ต้องหาสามารถจะอุทธรณ์คำสั่งของผู้พิพากษาไต่สวนไปยังศาลไต่สวนชั้นอุทธรณ์ได้ และศาลไต่สวนชั้นอุทธรณ์จะต้องพิจารณาคำร้องอุทธรณ์ของผู้ต้องหาให้แล้วเสร็จภายใน 15 วัน หากพ้นกำหนดนี้แล้วยังพิจารณาไม่แล้วเสร็จจะถือว่าผู้ต้องหานั้นถูกปล่อยตัวชั่วคราวไปโดยอัตโนมัติ

(2) สั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาตามคำร้องขอโดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ

(3) สั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวตามคำร้องขอโดยมีเงื่อนไขต่างๆ เช่น ห้ามออกจากพื้นที่ที่กำหนด หรือห้ามเข้าไปสถานที่ที่กำหนด ห้ามพบปะติดต่อกับบุคคลที่กำหนดไว้

¹² อุทัย อาทิเวช. (2553). “การควบคุมตัวในกฎหมายฝรั่งเศส: ตอนที่ 1” วารสารอัยการ, 23, 255. (ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส (ค.ศ. 1992) แบ่งความผิดอาญาเป็น 3 ประเภทตามลำดับโทษที่จะลง คือ 1. ความผิดอุกฉกรรจ์ (Crime) ซึ่งมีโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไป 2. ความผิดโทษระดับกลาง (Delit) ซึ่งมีโทษจำคุกมากกว่าสองเดือน ถึงสิบปี และมีโทษปรับ 3. ความผิดโทษ (Contravention) ซึ่งมีโทษปรับอย่างเดียว).

เป็นต้น ซึ่งผู้พิพากษาได้สวนอาจจะสั่งให้ผู้ต้องหาทำทั้งหมดหรือเพียงบางข้อก็ได้ และหากผิดเงื่อนไขผู้พิพากษาก็อาจออกหมายจับได้

หลักเกณฑ์ที่ผู้พิพากษาได้สวนใช้ในการพิจารณาสั่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวมีดังนี้

- (1) ผู้ต้องหามีพฤติการณ์จะข่มขู่พยานหรือไปทำลายพยานหลักฐานหรือไม่
- (2) ผู้ต้องหามีพฤติการณ์จะไปกระทำความผิดอีกหรือไม่
- (3) มีเหตุจำเป็นที่ต้องควบคุมผู้ต้องหาไว้เพื่อประโยชน์ของผู้ต้องหาเองหรือไม่

ส่วนคดีอุกฉกรรจ์ (Crime) ส่วนใหญ่ผู้พิพากษาได้สวนจะมีคำสั่งให้ควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ต่อไป โดยไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว

การปล่อยชั่วคราวในประเทศฝรั่งเศสจะเห็นว่า มีบทบาทบัญญัติคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาในการที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว โดยเน้นการพิจารณาคดีที่รวดเร็ว ซึ่งจะเห็นได้จากการที่กฎหมายกำหนดระยะเวลาไว้และหากผู้พิพากษาพิจารณาสั่งไม่แล้วเสร็จภายในกำหนดก็ให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาถูกปล่อยชั่วคราวไปทันทีโดยอัตโนมัติ และเฉพาะความผิดฆาตกรรมหรือความผิดระดับกลาง และความผิดลหุโทษเท่านั้นที่จะได้รับการพิจารณาจากศาลเพื่อมีคำสั่งให้ปล่อยชั่วคราว และในการทำคำสั่งของศาลทั้งที่อนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวจะต้องมีเหตุผลแสดงประกอบเสมอ ซึ่งถือได้ว่าการใช้ดุลพินิจของศาลในประเทศฝรั่งเศสทุกศาลใช้เหมือนกันโดยมีมาตรฐานเดียวกันและเป็นเอกภาพ ยกเว้นคดีที่มีข้อหาอัตราโทษสูงชั้นอุกฉกรรจ์เท่านั้นที่จะไม่ได้รับการพิจารณาสั่งให้ปล่อยตัว

3.1.2.2 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาในประเทศเยอรมัน¹³

ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหพันธรัฐเยอรมนีนั้น เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจจับกุมตัวผู้ต้องหามาได้แล้ว ไม่ว่าจะเป็นการจับโดยมีหมายจับหรือกรณีไม่มีหมายจับก็ตาม เจ้าพนักงานตำรวจจะต้องนำตัวผู้ต้องหาไปศาลในทันทีหรืออย่างช้าที่สุดก็ในวันรุ่งขึ้น เพื่อที่ศาลจะได้พิจารณาว่าควรจะควบคุมตัว หรือควรที่จะปล่อยตัวผู้ต้องหานั้นไป ทั้งนี้ในการพิจารณาวินิจฉัยศาลจะต้องพิจารณาข้อต่างๆ เหล่านี้ประกอบ

- (1) มีเหตุที่น่าเชื่อถือได้ว่าถ้าปล่อยไปจะเป็นอันตรายหรือไม่
- (2) มีเหตุเป็นที่น่าสนใจได้ว่าเขาจะหลบหนีหรือไม่
- (3) ผู้ต้องหามีพฤติการณ์ที่จะไปข่มขู่พยานหรือไม่
- (4) ผู้ต้องหามีพฤติการณ์ที่จะไปกระทำความผิดอีกหรือไม่

¹³ ถัตรชัย ดังกณานุกุลชัย. เล่มเดิม. หน้า 35.

สำหรับกรณีที่เป็นกรจับผู้ต้องหาตามหมายจับของศาล ถ้าหากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าควรปล่อยผู้ต้องหาไป ศาลก็จะมีคำสั่งให้ยกเลิกคำสั่งจับกุมตัวผู้ต้องหา หรือมีคำสั่งให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาไป

กรณีการขอประกันตัว (Bail) ต่อศาลในระบบกฎหมายของสหพันธรัฐนั้นเป็นการร้องขอที่ยากมาก เพราะถ้าหากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่ามีความจำเป็นต้องควบคุมตัว ศาลก็จะมีคำสั่งให้ควบคุมตัว ดังนั้น เมื่อมีเหตุที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาเสียแล้ว หากมีการร้องขอประกันตัว ศาลก็จะไม่อนุญาตให้ประกันตัว แต่กรณีในทางกลับกันถ้าศาลพิจารณาแล้วเห็นว่า ไม่มีเหตุจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวศาลก็จะปล่อยตัวผู้ต้องหาไป

รัฐธรรมนูญเยอรมันได้กำหนดการใช้อำนาจตุลาการในการปล่อยชั่วคราวไว้¹⁴ ดังนี้

มาตรา 92 “อำนาจตุลาการเป็นของผู้พิพากษา องค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการ คือ ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ ศาลสูงสหพันธ์ ศาลสหพันธ์ที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายหลักและศาลมลรัฐ”

มาตรา 104 “(2) ผู้พิพากษาเท่านั้นที่มีอำนาจสั่งให้จำกัดเสรีภาพหรือเพิ่มการจำกัดเสรีภาพ หากปรากฏว่าการจำกัดเสรีภาพไม่ได้เกิดจากคำสั่งของศาลแล้ว ให้ยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งโดยไม่ชักช้า ดำรวจจะควบคุมบุคคลโดยอำนาจของตนเกินกว่าสิ้นวันถัดจากวันที่จับกุมไม่ได้...”

เมื่อรัฐธรรมนูญของประเทศเยอรมัน มาตรา 92 ได้บัญญัติไว้อย่างเคร่งครัดให้ศาลเท่านั้นที่มีอำนาจลงโทษบุคคลได้เช่นนี้ ในทางปฏิบัติการที่จะจัดการกับความผิดเล็กๆ น้อยๆ ซึ่งยังถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของความผิดอาญาแล้วย่อมจะเกิดปัญหาทำให้ไม่สามารถใช้วิธีการทางบริหารอื่นใดมาดำเนินการได้ ประเทศเยอรมันจึงมีวิธีที่จะจัดการกับความผิดเล็กน้อยเป็นสองแนวทาง¹⁵ ดังนี้

1) วิธีพิจารณาคดีโดยรวบรัดในศาล

วิธีพิจารณาคดีโดยรวบรัดในศาลในเยอรมันนี้ มีการปรับปรุงวิธีพิจารณาคดีที่ใช้กับความผิดเล็กน้อย โดยยังคงอำนาจศาลเป็นผู้มีอำนาจตัดสินลงโทษตามรัฐธรรมนูญ แต่ใช้วิธีการที่เรียกว่า “การออกคำสั่งลงโทษ” เพื่อลดขั้นตอนการดำเนินงานของศาล การออกคำสั่งลงโทษ (Penal order without judicial procedure) คือกระบวนการที่ให้อำนาจศาลตัดสินว่าจำเลยมีความผิดได้โดยไม่ต้องฟังคำให้การของจำเลยและไม่จำเป็นต้องมีกระบวนการพิจารณามาก่อน ซึ่งความผิดอาญาในเยอรมันแต่เดิมแบ่งออกเป็นสามประเภท¹⁶ คือ ความผิดอาญาโทษอุกฉกรรจ์

¹⁴ สภาวิจัยแห่งชาติ. (2516). *รัฐธรรมนูญนานชาติ*. หน้า 91 – 97.

¹⁵ อธิติ มุสิกพงษ์. (2534). *การดำเนินคดีความผิดเล็กน้อย*. หน้า 40.

¹⁶ คณิต ณ นคร. (2528). *อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมันก่อนฟ็อง, ระบบอัยการสากล*. หน้า 89.

(Verbrechen) ความผิดอาญาโทษปานกลาง (Vergehen) และความผิดลหุโทษ (Ubertretungen) ซึ่งต่อมาความผิดประเภทความผิดลหุโทษ (Ubertretungen) เกือบทั้งหมดได้ถูกปรับเปลี่ยนเป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนระเบียบ (Ordnungswidrigkeit) และมีบางส่วนถูกยกขึ้นเป็น Vergehen ดังนั้น ตั้งแต่ปี 1975 ความผิดอาญาตามกฎหมายเยอรมันจะเหลือเพียงความผิดอาญาร้ายแรง หรือโทษอุกฉกรรจ์ (Verbrechen) ซึ่งได้แก่ความผิดอาญาที่ต้องระวางโทษจำคุกขั้นต่ำตั้งแต่หนึ่งปีขึ้นไป หรือความผิดอาญาที่ต้องระวางโทษหนักกว่านั้น และความผิดอาญาทั่วไป หรือโทษปานกลาง (Vergehen) ซึ่งได้แก่ความผิดอาญาที่ต้องระวางโทษจำคุกที่เบากว่านั้น หรือความผิดอาญาที่ต้องระวางโทษปรับเท่านั้น โดยหลักแล้วตามกฎหมายเยอรมันโทษทางอาญาจะลงได้ก็โดยคำวินิจฉัยของศาลโดยการพิจารณาในรูปแบบทั่วไป แต่อย่างไรก็ดีในลักษณะความผิดเล็กน้อยกฎหมายเปิดโอกาสให้พนักงานอัยการมีดุลพินิจในการเลือกใช้วิธีพิจารณาอาญาแบบพิเศษที่เรียกว่า “คำสั่งลงโทษ (Strafbefehl)”¹⁷ ซึ่งศาลจะออกคำสั่งบังคับได้โดยไม่ต้องมีการพิจารณาตามรูปแบบปกติ คำสั่งลงโทษนี้สามารถทำได้ทั้งโทษปรับ ยึดทรัพย์ ถอนใบอนุญาตขับขี่ซึ่งไม่เกินหนึ่งปี และแม้กระทั่งโทษจำคุกหรือกักขังไม่เกินสามเดือน

กระบวนการที่เรียกว่าการออกคำสั่งลงโทษ เป็นกระบวนการที่กลายเป็นลายลักษณ์อักษร โดยไม่มีการพิจารณาหรือการปรากฏตัวของจำเลยต่อศาลหรือต่อเจ้าพนักงาน วิธีการนี้ใช้เฉพาะความผิดอาญาที่ไม่เกินกว่าความผิดอาญาทั่วไป (Vergehen) ดำเนินการโดยพนักงานอัยการเป็นหลักและถือว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการฟ้องคดี เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์เล็กๆ น้อยๆ เมื่อตำรวจส่งสำนวนไปให้พนักงานอัยการแล้ว พนักงานอัยการอาจจะเลือกฟ้องคดีโดยขอให้ศาลออกคำสั่งลงโทษแทนที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาตามปกติ โดยพนักงานอัยการจะไปยังศาลอาญาประจำท้องถิ่นเพื่อยื่นคำร้องขอให้ศาลออกคำสั่งลงโทษ โดยไม่จำเป็นต้องนำตัวผู้กระทำความผิดไปปรากฏต่อศาลด้วย แต่อย่างไรก็ตามหากศาลเห็นว่าคดีไม่สมควรให้มีการออกคำสั่งลงโทษ ศาลก็มีอำนาจสั่งให้มีการพิจารณาดำเนินคดีตามปกติได้ ซึ่งแต่เดิมคำสั่งลงโทษใช้ได้ทั้งการลงโทษปรับและโทษจำคุกไม่เกินสามเดือนซึ่งเป็นความผิดเล็กๆ น้อยๆ แต่ต่อมาในเรื่องโทษจำคุกนั้นมีข้อถกเถียงกันว่าเป็นโทษที่ค่อนข้างรุนแรง จึงควรใช้ได้ต่อเมื่อศาลเห็นตัวจำเลยและได้ฟังข้อแก้ตัวของจำเลยก่อน ดังนั้น ตั้งแต่ปี 1976¹⁸ เป็นต้นมา คำสั่งลงโทษนี้จึงใช้ได้ในคดีที่เป็นโทษปรับ หรือการขอพักใช้ใบอนุญาตขับขี่รถยนต์ไม่เกินหนึ่งปี แต่สำหรับคดีที่มีโทษจำคุกจะใช้ได้ต่อเมื่อพนักงานอัยการนำตัวผู้ถูกกล่าวหาปรากฏตัวต่อศาลและศาลได้ฟังคำให้การของผู้ถูกกระทำผิดก่อนเท่านั้น

¹⁷ คณิต ฌ นคร. (2553). *การชะลอฟ้องกับอำนาจตุลาการ: รวมบทความหักคืบกฎหมาย*. หน้า 124.

¹⁸ Neumann K., *Manual of German Law*, v II, (London : Her Majesty's Stationery office, 1952), p. 155. อ้างใน คณิต ฌ นคร. เล่มเดิม.

2) วิธีการในทางบริหาร

ประเทศเยอรมันมีแนวคิดที่ทำให้ความผิดเล็กน้อยสิ้นสภาพของการเป็นความผิดทางอาญา (Entkriminalisierung) กล่าวคือเยอรมันได้ใช้วิธีการทางนิติบัญญัติให้การกระทำที่เห็นว่าโดยเนื้อหาแล้วไม่ควรเป็นความผิดทางอาญา (Kriminalstrafat) เพราะการกระทำนั้นกระทบกระเทือนคุณธรรมทางกฎหมายที่ยังค้อยอยู่ (Rechtsgut der Unterer Wertungsschicht) แต่ก็ควรมีสภาพบังคับบ้างโดยให้ถือว่าเป็น “การกระทำที่ฝ่าฝืนระเบียบ (Ordnungswidrigkeit)” อันถือว่าเป็นความผิดทางปกครอง ซึ่งหากการกระทำใดเป็นกระทำที่ฝ่าฝืนระเบียบกฎหมายเยอรมันจะบัญญัติไว้โดยเฉพาะ ซึ่งเพื่อมิให้เกิดปัญหาในทางรัฐธรรมนูญ เพราะหากเป็นความผิดทางอาญาแล้วตามรัฐธรรมนูญศาลเท่านั้นที่จะมีอำนาจลงโทษได้ และเมื่อการกระทำที่ฝ่าฝืนระเบียบเป็นความผิดในทางปกครอง ฝ่ายเจ้าพนักงานปกครอง หรือตำรวจก็ตัดสินได้ในทำนองเดียวกับการเปรียบเทียบในกฎหมายไทย

ดังนั้น กระบวนการดำเนินการอันเกี่ยวกับความผิดเล็กน้อยที่มีโทษไม่เกินกว่าความผิดอาญาทั่วไป หรือโทษปานกลาง (Vergehen) อันได้แก่ความผิดที่มีโทษจำคุกเล็กน้อย เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์เล็กน้อย ในประเทศเยอรมันจึงมีการใช้วิธีพิจารณาแบบรวดเร็วในศาล โดยไม่มีการให้ประกันตัวหรือปล่อยชั่วคราวในคดีที่ผู้ถูกกล่าวหากระทำผิดในความผิดเล็กน้อยแต่อย่างใด แม้หากเป็นคดีที่มีโทษจำคุกที่พนักงานอัยการนำตัวผู้ถูกกล่าวหามาปรากฏตัวต่อศาลและเมื่อศาลได้ฟังคำให้การของผู้ถูกกล่าวหาแล้วศาลย่อมออกคำสั่งลงโทษได้เลยทีเดียว ถือเป็นกระบวนการที่รวดเร็วและประหยัดค่าใช้จ่าย ทั้งยังถือว่าเป็นวิธีการที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาในคดีความผิดเล็กน้อยอันไม่เกินความผิดอาญาทั่วไปหรือโทษปานกลาง (Vergehen) โดยไม่มีการนำหลักเกณฑ์การให้ประกันตัวและการปล่อยชั่วคราวมาใช้แต่อย่างใด โดยหากศาลเห็นว่ามีความผิดที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่ควรถูกควบคุมตัวเสียแล้ว ศาลย่อมปล่อยตัวไปเสียทีเดียว ซึ่งหากเปรียบเทียบกับกฎหมายไทยในกรณีปล่อยชั่วคราวในคดีเล็กน้อยแล้วตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย มาตรา 88 ประกอบมาตรา 110 วรรคสองแล้วให้เป็นดุลพินิจของศาลในการที่จะออกคำสั่งในการปล่อยชั่วคราว ซึ่งในการปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาในชั้นพนักงานสอบสวน ชั้นพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง และในชั้นพนักงานอัยการก็ได้มีระเบียบ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกามาบังคับใช้โดยอนุโลม และโดยเฉพาะในคดีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปีแล้ว หากผู้ต้องหา หรือผู้ถูกกล่าวหาเข้าพบพนักงานสอบสวนเองเพื่อรับทราบข้อกล่าวหาแล้วในชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง และในชั้นพนักงานอัยการจะไม่มีการควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาแต่อย่างใดเพียงให้สาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะมาพบตามกำหนดนัดเท่านั้น แต่หากเป็นชั้นพิจารณาระหว่างคดีของศาลแล้ว ศาลไทยจะใช้ดุลพินิจแตกต่างกันซึ่งถือได้ว่าเป็นดุลพินิจ

ขององค์คณะผู้พิพากษาโดยแท้ บางศาลอาจให้ทราบนัดแล้วให้สาบานว่าจะมาตามกำหนดนัดพิจารณา บางศาลอาจปล่อยชั่วคราวโดยมีสัญญาประกันซึ่งหากไม่มีหลักทรัพย์ประกัน หรือไม่มีบุคคลมาประกันชั้นศาลแล้วศาลจะออกหมายจับไว้ระหว่างพิจารณาคดีเสียทีเดียว ถึงแม้จะมีระเบียบ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาวางแนวให้ถือปฏิบัติ แต่ก็มิได้เป็นบทบังคับโดยเด็ดขาดให้ศาลต้องปฏิบัติตามเหมือนเช่นตัวบทกฎหมายในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และปัจจุบันศาลไทยใช้ระบบพิจารณาคดีต่อเนื่องซึ่งกว่าจะถึงวันนัดพิจารณาอาจใช้เวลาเป็นเดือนเนื่องจากมีคดีพิจารณาในศาลเป็นจำนวนมาก การพิจารณาคดีของศาลไทยจึงจัดเป็นคิวลำดับไป ดังนั้น การพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมไทยในคดีเล็กน้อยจึงมีข้อแตกต่างจากระบบศาลเยอรมันดังได้กล่าวแล้ว

3.2 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาในระหว่างพิจารณาคดีตามกฎหมายไทย

การปล่อยตัวชั่วคราวผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และการใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราวในชั้นศาลในประเทศไทยนั้น ได้มีบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

3.2.1 สิทธิตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550

ประเทศไทยตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และใช้รัฐธรรมนูญในการปกครองประเทศมาตั้งแต่พระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475 อันเป็นฉบับแรกเป็นต้นมา จนถึงฉบับปัจจุบัน คือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นฉบับที่ 17 ก็ได้บัญญัติสิทธิเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมไว้หลายมาตรา ซึ่งเป็นการบัญญัติรองรับหลักสิทธิเสรีภาพตามปฏิญญาสากลแห่งองค์การสหประชาชาติ และตามหลักปฏิญญาสากลอันเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ในเรื่องการปฏิบัติต่อผู้ต้องหา หรือจำเลย รวมทั้งการปล่อยชั่วคราว และในขณะเดียวกันรัฐธรรมนูญก็ได้บัญญัติบทกฎหมายให้ผู้บังคับใช้กฎหมายได้ใช้ดุลพินิจในการที่จะมีการบังคับใช้กฎหมายโดยให้คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพมากที่สุดเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน ภายใต้หลักความเสมอภาคกันทางกฎหมาย

บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย มีดังนี้

มาตรา 4 บัญญัติว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง”

บทบัญญัติมาตรานี้ ได้กล่าวถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ที่มนุษย์ทุกคนจะต้องมีศักดิ์ศรีมีความเคารพซึ่งกันและกัน ไม่ล่วงละเมิดต่อกัน สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคต้องได้รับความ

คุ้มครองตามกฎหมาย ซึ่งเป็นกติกาสังคมที่มนุษย์จะต้องมีความเอื้อเพื่อต่อกัน ให้ความเคารพ ในพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ด้วยกันไม่ว่าจะเป็นใครก็ตาม ซึ่งคำว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในมาตรานี้มีความหมายถึง จะเป็นมนุษย์ที่เป็นใครก็ตาม ไม่ว่าจะ เป็นมนุษย์ในกระบวนการ ยุติธรรม เช่น ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือจำเลยทุกๆ คนย่อมมีศักดิ์ศรีในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ของแต่ละคนทั้งสิ้น

มาตรา 30 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม... จะกระทำมิได้”

บทบัญญัติมาตรานี้¹⁹ ได้กล่าวถึงหลักความเสมอภาคกันต่อหน้ากฎหมาย (Equality before the law) คือบุคคลผู้กระทำความผิดไม่ว่าจะเป็นใคร จะร่ำรวยยากดีมีจนอย่างไรมียศตำแหน่งใหญ่โตแค่ไหน หากกระทำความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ก็จะต้องถูกดำเนินคดีและได้รับการคุ้มครองอย่างเสมอหน้ากัน ดังนั้น โดยหลักทั่วไปแล้ว ในการพิจารณาคำร้องขอให้ปล่อยตัวชั่วคราวในชั้นของศาลแล้ว ไม่ควรที่ศาลจะต้องยึดติดกับหลักประกันเป็นสำคัญเพราะจะก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคกันในทางกฎหมายของบุคคล โดยเฉพาะคดีศาลแขวงควรอย่างยิ่งที่ศาลจะต้องมีมาตรฐานในการปล่อยชั่วคราวโดยเสมอภาคกันทั่วประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีที่ผู้ต้องหา หรือจำเลยถูกกล่าวหา และเข้ามอบตัวต่อผู้คดีกับพนักงานสอบสวนโดยมิได้ถูกจับกุมแต่อย่างใด

ในการใช้ดุลพินิจสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวนั้น พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลแล้วแต่กรณีต้องมีแนวความคิดพื้นฐาน (Fundamental Consideration) เสียก่อนว่า ผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยทุกคนไม่ว่าจะมีฐานะทางสังคม เศรษฐกิจ การศึกษาอย่างไร หรือถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดฐานใด ก็ต้องได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยประชาชนมีหลักประกันตามรัฐธรรมนูญมาตรานี้

มาตรา 39 วรรคสอง และสามบัญญัติว่า “ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหา หรือจำเลยไม่มีความผิด

ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”

¹⁹ ถัดรัชช ดังกษานุกุลชัย. เล่มเดิม. หน้า 56.

ในบทบัญญัติมาตรา 39 นี้ ได้กล่าวถึงสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยที่ต้องคดีอาญา เป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษา ซึ่งหลักความบริสุทธิ์ (Presumption of innocence) นี้²⁰ รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้สอดคล้องกับหลักการในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ข้อ 11 (1) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14 (2) ซึ่งประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีโดยภาคยานุวัติ เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2539 และมีผลใช้บังคับกับประเทศไทยเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2540 ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ต้องมีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาในด้านต่างๆ ด้วย ซึ่งรวมถึงสิทธิที่จะได้รับการประกันตัว หรือได้รับการปล่อยชั่วคราวไปโดยรวดเร็วด้วย เพราะการคุมขังผู้ต้องหา หรือจำเลยไว้ในระหว่างคดีโดยไม่มี ความจำเป็นนั้น มีผลเท่ากับเป็นการลงโทษบุคคลนั้นไว้ล่วงหน้าแล้ว นอกจากจะทำให้เขาต้องสูญเสียเสรีภาพในร่างกายไปโดยไม่เป็นธรรมแล้ว ยังเป็นการปิดกั้นโอกาสในการเตรียมคดี เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของเขาคด้วย

ดังนั้น จากหลัก “Presumption of innocence” นี้ แม้จะมีการกล่าวหาบุคคลใดบุคคล หนึ่งว่ากระทำผิดอาญา โดยหลักการแล้วไม่ควรที่จะควบคุมตัวบุคคลนั้นไว้ เว้นแต่มีเหตุจำเป็นให้ ต้องกระทำเช่นนั้น กล่าวคือ ผู้ต้องหา หรือจำเลย ทุกคนพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก เพื่อให้เขาได้มีโอกาสไปเตรียมคดีและปรึกษาหารือกับทนายความ รวมทั้งแสวงหาพยานหลักฐาน เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนได้อย่างเต็มที่²¹

มาตรา 40 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

(1) สิทธิที่จะเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง...

(7) ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณา คดี ที่ถูกต้อง รวดเร็วและเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบ พยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการ ปล่อยตัวชั่วคราว”

บทบัญญัติในมาตรานี้ ในอนุมาตรา (1) ได้กล่าวถึงสิทธิของบุคคลทุกคนที่จะต้องเข้าสู่ กระบวนการยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหาย หรือผู้ต้องหา หรือจำเลยก็ตาม ซึ่งหากมีความจำเป็น ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมแล้วจะต้องได้รับอำนวยความสะดวกโดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง ดังนั้น หากเป็นผู้ต้องหา หรือจำเลยแล้วรัฐยังต้องคำนึงถึงหลักการนี้ให้มากที่สุด เพราะ ว่ากระทบต่อสิทธิเสรีภาพในร่างกายมากที่สุด และในอนุมาตรา (7) ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนแล้วว่า

²⁰ กัทธศักดิ์ วรรณแสง. (2546). “ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราว.” *ดุลพินิจ*, เล่มที่ 1, ปีที่ 50. หน้า 150-164.

²¹ ถัดรัชช ดังกณานุรักษ์. เล่มเดิม. หน้า 57.

สิทธิของผู้ต้องหาจะต้องได้รับการอำนวยความสะดวกอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม มีโอกาสในการเตรียมคดี มีโอกาสได้ปรึกษาทนายความ และที่สำคัญคือต้องได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

คดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาคดีในศาลแขวงในปัจจุบันนี้ ในทางปฏิบัติยังมีได้นำหลักการนี้มาใช้เท่าที่ควรแม้ว่าจะจะเป็นคดีเล็กๆ น้อยๆ ก็ตาม โดยเฉพาะกรณีที่ถูกกล่าวหา หรือจำเลยเข้ามาขอตัวต่อสู้อคดีเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ทางพยานหลักฐาน ซึ่งมีใช้คดีที่ผู้ต้องหา หรือจำเลยถูกจับกุมแต่อย่างใด กล่าวคือศาลแขวง หรือศาลจังหวัดที่มีอำนาจพิจารณาคดีศาลแขวงยังใช้ดุลพินิจการปล่อยชั่วคราวไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน บางศาลก็ใช้ดุลพินิจปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ บางศาลก็เรียกให้มีประกัน หรือมีหลักประกันแล้วแต่กรณี หรือแม้กระทั่งในศาลเดียวกันผู้พิพากษาก็ยังใช้ดุลพินิจในกรณีนี้ต่างกันยังขาดความเป็นเอกภาพ ผลก็คือสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา หรือจำเลย ไม่ได้ได้รับการคุ้มครองตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เท่าที่ควร ไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญนี้ โดยผู้พิพากษายังใช้ดุลพินิจลำพังเพียงแต่ว่าขอให้มัดตัวผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยให้ครบถ้วนในกระบวนการพิจารณาเท่านั้น ซึ่งหากผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยกรณีที่ทำการศึกษาวิจัยนี้ได้รับการปล่อยชั่วคราวระหว่างการพิจารณาแล้ว จะยังให้เกิดการไต่ถามเปลี่ยนแปลงประนีประนอม หรือหากเป็นกรณีที่ถูกกล่าวหา หรือจำเลยกระทำผิดจริง ก็อาจจะมีการขอใช้การบรรเทาผลร้ายอันจะส่งผลให้ศาลนำกระบวนการรอกการกำหนดโทษ หรือรอกการลงโทษต่อไป ซึ่งไม่จำเป็นที่จะต้องนำเข้าสู่กระบวนการบังคับโทษโดยการจำคุก หรือคุมขัง เป็นการลดจำนวนปริมาณคดีและลดจำนวนนักโทษอีกทางหนึ่งด้วย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 นี้ยังได้มีบทบัญญัติให้องค์กรของรัฐปฏิบัติหน้าที่เป็นไปตามหลักนิติธรรมอีกด้วย

มาตรา 3 วรรคสองบัญญัติว่า “การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐ ต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม”

คำว่า “หลักนิติธรรม” (The Rule of law) นี้ เป็นหลักที่มีมาแต่โบราณที่นักกฎหมายคิดค้นขึ้นเพื่อยับยั้งหรือเหนี่ยวรั้งการใช้อำนาจเด็ดขาดตามอำเภอใจแบบไร้กฎเกณฑ์ของรัฐหรือผู้ใช้อำนาจรัฐ ซึ่งการนำมนุษย์ผู้ใดก็ตามมาไว้ในอำนาจรัฐต้องอยู่ในขอบเขตของกฎหมายไม่น้อยหรือเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด และกฎหมายนั้นต้องเป็นธรรม ทันสมัย และชัดเจน

ดังนั้น การดำเนินคดีต่อผู้ถูกกล่าวหาก่อนถูกศาลพิพากษาต้องอาศัยกระบวนการยุติธรรมที่เป็นธรรม ทันสมัย ชัดเจน และปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยโดยสันนิษฐานว่าไม่มี ความผิด ต้องมีระบบศาลที่เที่ยงธรรม เป็นอิสระ และใช้มาตรฐานเดียวกันกับทุกคน หลักนิติธรรมเป็นหลักที่กว้าง ครอบคลุมทั่ว ซึ่งองค์กรของรัฐของประเทศเรายังขาดมาตรฐาน หรือขาดความชัดเจนอีกมาก

หลักนิติธรรมนี้ แม้จะเป็นคำกล่าวที่ใช้กันสื่อความหมายในทางกฎหมายมหาชนเป็นหลัก แต่ในทางกฎหมายอาญาก็ต้องนำมาใช้ด้วยในเมื่อเป็นกฎหมายที่มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ดังนั้น ในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรศาลยุติธรรมแม้จะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาในทางจำกัดสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาที่จะต้องใช้หลักนิติธรรมนี้ด้วยและในเมื่อขณะที่ผู้ต้องหา หรือจำเลยยังมีได้ถูกพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิด และต้องถูกลงโทษนั้นศาลจะต้องนำหลักนิติธรรมเข้ามาใช้ให้มากโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อสิทธิของเขา เพื่อให้โอกาสแก่ผู้ต้องหา หรือจำเลยกรณีและผู้เขียนได้ทำการศึกษาวิจัยนี้ได้เตรียมพยานหลักฐาน หรือปรึกษาทนายความ ซึ่งบางกรณีผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยประเภทนี้มีได้มีจิตใจเป็นอาชญากร หรือมีจิตใจชั่วร้าย แต่บางครั้งอาจมีความจำเป็นต้องกระทำผิด หรือมีเหตุยกเว้นโทษ หรือเหตุผลโทษให้กระทำผิดในขณะนั้นได้ เช่น กรณีจำเป็น ป้องกันสิทธิ หรือกรณีบันดาลโทสะ เป็นต้น หากไม่ให้โอกาสแก่เขาแล้วหลักนิติธรรมก็ไม่ควรนำมาบัญญัติไว้

มาตรา 26 บัญญัติว่า “การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สิทธิและเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้”

แม้ในมาตรานี้ ก็ได้กล่าวถึงการใช้อำนาจขององค์กรรัฐต้องคำนึงถึง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ซึ่งองค์กรของรัฐในที่นี้หมายความรวมถึงองค์กรศาลด้วย ดังนั้น ในขณะที่ผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยถูกนำตัวฟ้องต่อศาลและอยู่ระหว่างการพิจารณานี้ ศาลไม่ควรที่จะใช้ดุลพินิจสั่งควบคุมตัวเขาไว้ในอำนาจรัฐ เพราะผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยกรณีนี้ที่ศึกษาวิจัยนี้ได้กระทำผิดซึ่งหน้า หรือถูกจับตามหมายจับ องค์กรรัฐควรใช้ดุลพินิจหากไม่มีเหตุที่จะต้องควบคุมตัวแล้วก็ต้องปล่อยตัวชั่วคราวไป โดยคำนึงถึงเสรีภาพของผู้ต้องหา หรือจำเลยก่อนที่จะพิจารณาตัดสินว่าได้กระทำผิดและต้องถูกลงโทษในคดีเล็กน้อย

บทบัญญัติต่างๆ ดังได้กล่าวมาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 แม้จะเป็นหลักที่กล่าวกันในกฎหมายมหาชน แต่ก็ต้องใช้กับหลักของกฎหมายอาญาเหมือนกัน เพราะกระทบถึงสิทธิของผู้ต้องหา หรือจำเลยโดยไม่จำเป็น โดยเฉพาะการที่รัฐมีความจำเป็นมากน้อยแค่ไหนในการที่จะต้องนำตัวบุคคลบังคับเอาไว้ในอำนาจรัฐ โดยเฉพาะคดีเล็กๆ น้อยๆ ที่ไม่ใช่คดีอาญาที่มีอัตราโทษสูง และผู้กระทำผิดก็มีโช้อาชญากรที่รุนแรงเป็นภัยต่อสังคม ซึ่งเป็นบทบัญญัติกว้างๆ ยังไม่ชัดเจนในการคำนึงถึงอัตราโทษที่จะให้มีการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันในคดีเล็กๆ น้อยๆ ที่ผู้ถูกกล่าวหาเข้ามาขอตัว ซึ่งจะต้องอาศัยบทกฎหมายในลำดับรองประกอบในการใช้ดุลพินิจเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม

3.2.2 สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 66 (2) บัญญัติว่า “เหตุที่จะออกหมายจับได้มีดังนี้

(1) เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น...

ถ้าบุคคลนั้น ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือไม่มาตามหมายเรียกหรือตามนัดโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควรให้สันนิษฐานว่าบุคคลนั้นจะหลบหนี....

เหตุที่จะออกหมายจับตามมาตรา 66 (2) นี้เป็นเหตุเดียวกับเหตุออกหมายจับ ซึ่งเป็นเหตุหลักที่เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมจะต้องนำมาพิจารณาเป็นประการแรก หากไม่มีเหตุ 3 ประการตามมาตรา 66 (2) นี้แล้ว รัฐก็ไม่มีความจำเป็นที่จะเอาตัวผู้ถูกกล่าวหาไว้ในอำนาจรัฐเพื่อดำเนินการควบคุมตัว หรือให้มีการปล่อยชั่วคราวแต่ประการใด แม้ข้อหาอันจะมีอัตราโทษสูงเพียงใดก็ตาม แต่เมื่อใดที่มีเหตุล้าดับรอง กล่าวคือ เหตุแห่งความร้ายแรงของความผิดแล้วจึงจะต้องมาพิจารณาว่าผู้กระทำความผิดอาจได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยไม่จำเป็นต้องให้มีประกันตัวแต่อย่างใด แต่ในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่รัฐผู้ใช้ดุลพินิจอาจมีความสับสนไม่เข้าใจต้องแท้ในหลักการนี้จึงปรากฏเสมอว่า เจ้าหน้าที่รัฐมักจะให้ความสำคัญกับเหตุแห่งความร้ายแรงแห่งความผิดเป็นประการแรก และมักจะเรียกให้มีการประกันตัวเสมอเพื่อการมีตัวผู้กระทำความผิดในการดำเนินคดีแม้จะเป็นข้อหาที่มีอัตราโทษเล็กน้อยก็ตาม

ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาได้ถูกฟ้องต่อศาลแล้ว ในชั้นศาลในระหว่างคดีศาลจะใช้ดุลพินิจตามมาตรา 88 และมาตรา 110 ดังนี้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 88 บัญญัติว่า “คดีที่ราษฎรเป็นโจทก์เมื่อศาลประทับฟ้องและได้ตัวจำเลยมาศาลแล้ว หรือคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์เมื่อได้ยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว ศาลจะสั่งขังจำเลยไว้หรือปล่อยชั่วคราวก็ได้”

มาตรา 110 บัญญัติว่า “ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินห้าปีขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกัน และจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้

ในคดีอย่างอื่นจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลยหรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทั้ง 2 มาตรานี้จะกล่าวถึงเรื่องปล่อยตัวชั่วคราวในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินห้าปีขึ้นไป โดยกำหนดให้ศาลใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางไม่อาจเป็นหลักประกัน หรือรับรองได้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะได้รับการปล่อยชั่วคราวหรือไม่

โดยเฉพาะผู้ต้องหา หรือจำเลยที่เข้ามาขอตัวตามมาตรา 134 วรรคแรก ซึ่งการปล่อยชั่วคราว เป็นมาตรการในคดีอาญา²² เป็นการผ่อนคลายการจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหวเปลี่ยนที่ทางของผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยหลักแล้วการดำเนินคดีอาญานั้น การควบคุมตัวระหว่างการดำเนินคดี เป็นของข้อยกเว้น กล่าวคือโดยหลักจะต้องไม่ควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย เว้นแต่จะมีความจำเป็นจะต้องควบคุมตัว และแม้ว่าในกรณีที่มีความจำเป็นจะต้องควบคุมตัวไว้ระหว่างคดีนี้อาจมีการพิจารณาให้มีการปล่อยชั่วคราวได้

ผู้เขียนเห็นว่า หากจะให้เป็นหลักประกันการใช้ดุลพินิจของศาลในการปล่อยชั่วคราว โดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ ในกรณีที่ผู้ต้องหาเข้ามาขอตัวและเป็นคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน สามปีนั้นจะต้องแก้ไขหรือเพิ่มบทบัญญัติให้มีข้อความชัดเจนกว่านี้และเป็นการบังคับให้องค์กรในกระบวนการยุติธรรมใช้ดุลพินิจในกรณีเช่นนี้มีมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาในคดีประเภทนี้ และจะเป็นการลดจำนวนผู้ต้องขัง อีกทั้งอาจส่งผลให้มีการดำเนินคดีเชิงสมานฉันท์ต่อคู่ความได้ เช่น กระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีเล็กน้อย ถึงแม้ว่าข้อหาบางข้อหาเป็นความผิดอันมีอาชญากรรมความผิดหรือความผิดอาญาแผ่นดินก็ตาม แต่เมื่อมีการไกล่เกลี่ยเยียวยาความเสียหายหรือบรรเทาผลร้ายแล้ว ศาลก็ยังรอการลงโทษได้ และทั้งสองกรณีนี้เป็นบทบัญญัติให้ศาลใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราว โดยเฉพาะหลักเกณฑ์ในมาตรา 110 นั้นได้บัญญัติไว้ชัดเจนให้เฉพาะคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินห้าปีขึ้นไปจึงให้ศาลพิจารณาให้มีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน ส่วนในคดีที่มีอัตราโทษต่ำกว่านั้น หรือคดีอื่นจะปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันก็ได้

ส่วนหลักเกณฑ์ในเรื่องการปล่อยชั่วคราวนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ในภาค 1 ลักษณะ 5 หมวด 3 ตั้งแต่มาตรา 106 ถึงมาตรา 119 ทวิ ซึ่งสรุปหลักเกณฑ์และสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

1) ประเภทของการปล่อยชั่วคราว การปล่อยชั่วคราว มี 3 ประเภท คือ

(1) ปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน หมายถึง การปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีสัญญาประกันให้ไว้ต่อเจ้าพนักงานหรือศาลเลย ผู้ต้องหาหรือจำเลยเพียงแต่สาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามนัดหรือตามหมายเรียกเท่านั้น

การสาบาน คือ การกล่าวคำปฏิญาณโดยอ้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นพยาน ซึ่งตามประเพณีเดิมจะต้องดื่มน้ำพระพุทธมนต์ น้ำเทพมนตร์ หรือสุราผสมเลือดที่ผู้ร่วมสาบานกริดให้หยดลงไปด้วย

²² สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และคณะ. (2547). *กฎหมายด้านการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมที่ไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิพื้นฐานและพันธกรณีระหว่างประเทศรวมทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย* (รายงานการวิจัย). หน้า 66-67.

การปฏิญาณตน คือ การให้คำมั่นสัญญา โดยมากมักเป็นไปตามแบบพิธีตามลัทธิศาสนาหรือจารีตประเพณีแห่งชาติของตน

การปล่อยชั่วคราวประเภทนี้ ใช้ได้เฉพาะกับคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี เท่านั้น โดยหลักสำคัญที่เจ้าพนักงานหรือศาลจะต้องพิจารณาเป็นประการแรกคือความน่าเชื่อถือของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่จะมาตามนัดหรือตามหมายเรียกหรือไม่ และในกรณีนี้ หากผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มาตามกำหนดนัดหรือตามหมายเรียก ศาลก็จะออกหมายจับตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อไป แต่จะถือว่าเป็นการผิดสัญญาประกันไม่ได้ เพราะไม่มีสัญญาประกัน

(2) ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน หมายถึง การปล่อยชั่วคราวโดยผู้ต้องหาหรือจำเลยเองหรือบุคคลอื่นผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง เข้าทำสัญญาประกันต่อเจ้าพนักงานหรือศาลว่าจะมาหรือนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งตามวันเวลาที่เจ้าพนักงานหรือศาลนัดหรือหมายเรียกมา และหากผิดสัญญาจะใช้เงินตามจำนวนที่ระบุไว้

(3) ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน หมายถึง การปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยไปชั่วคราว โดยมีสัญญาประกันพร้อมด้วยหลักประกันอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่เจ้าพนักงานหรือศาลต้องการ ซึ่งมีอยู่ 3 ชนิด คือ มีเงินสดมาวาง มีหลักทรัพย์อื่นมาวาง หรือมีบุคคลอื่นมาเป็นหลักประกันโดยแสดงหลักทรัพย์

การปล่อยชั่วคราวแม้จะมี 3 ประการ²³ แต่ตามกฎหมายบังคับเฉพาะในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินห้าปีขึ้นไปเท่านั้นที่ต้องใช้วิธีการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน ส่วนหลักประกันนั้นจะมีด้วยหรือไม่ก็ได้ ส่วนในคดีอย่างอื่นจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลยก็ได้ ดังนี้แสดงว่าในเรื่องหลักประกันนั้น โดยหลักแล้วกฎหมายไม่ได้เรียกร้อง อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติพบว่าการปล่อยชั่วคราวนั้น ทั้งเจ้าพนักงานและศาลมักจะมีการเรียกหลักประกันด้วยเสมอ ทางปฏิบัติดังกล่าวนี้จึงไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย และเป็นการกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคล นอกจากนั้นยังนำมาซึ่งปัญหาการตีราคาหลักประกันอีกด้วย

2) หลักเกณฑ์การขอให้ปล่อยชั่วคราว

การปล่อยชั่วคราวมิใช่เป็นเรื่องเห็นเองโดยลำพัง (Ex officio) แต่เป็นเรื่องที่จะต้องมีการร้องขอ เพราะการปล่อยชั่วคราวเป็นมาตรการผ่อนคลายการจำกัดเสรีภาพในร่างกายของบุคคล ซึ่งผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอ คือตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งถูกควบคุมหรือขังอยู่ หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง เช่น คู่สมรส ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้ปกครอง ญาติพี่น้อง นายจ้างหรือทนายความของผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น เป็นต้น โดยผู้ยื่นต้องยื่นต่อเจ้าพนักงานหรือศาล ดังที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 (1)-(5)

²³ คณิต ฌ นคร. เล่มเดิม. หน้า 372.

1) หลักเกณฑ์ในการส่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในชั้นศาล

(1) การส่งปล่อยชั่วคราวต้องทำโดยเร็ว หมายความว่า เมื่อได้รับคำร้องให้ปล่อยชั่วคราวแล้ว เจ้าพนักงานหรือศาลจะต้องรีบส่งคำร้องขอนั้น โดยเร็ว ภายใต้หลักเกณฑ์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 108 มาตรา 108/1 มาตรา 109 มาตรา 110 มาตรา 111 มาตรา 112 และเมื่อเจ้าพนักงานหรือศาลมีคำสั่งให้ปล่อยชั่วคราวแล้ว ให้ผู้เกี่ยวข้องดำเนินการตามคำสั่งนั้นทันที เช่น การจัดพิมพ์หมายปล่อย การส่งหมายปล่อยไปยังผู้ควบคุม รวมทั้งการปล่อยตัวผู้ถูกควบคุมหรือขัง ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550 มาตรา 40 (1), (7)

(2) การพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราว ในการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวว่าควรส่งอนุญาตหรือไม่ ต้องพิจารณา ข้อเหล่านี้ประกอบ

ก. ความหนักเบาแห่งข้อหา

ข. พยานหลักฐานที่ปรากฏแล้วมีเพียงใด

ค. พฤติการณ์ต่างๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร

ง. เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด

จ. ผู้ต้องหาหรือจำเลยน่าจะหลบหนีหรือไม่

ฉ. ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใดหรือไม่

ช. ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องขังตามหมายศาล ถ้ามีคำคัดค้านของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ โจทก์ หรือผู้เสียหาย แล้วแต่กรณี ให้ศาลฟังรับฟังประกอบการวินิจฉัยได้

แต่ในการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวนั้น แม้จะมีคำคัดค้านของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ โจทก์ หรือผู้เสียหายก็ตาม ก็ยังเป็นดุลพินิจของศาลที่จะพิจารณาเองว่าจะรับฟังคำคัดค้านนั้นเพียงใด และจะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวหรือไม่ โดยศาลไม่จำเป็นต้องมีความเห็นตรงกับผู้คัดค้าน ฉะนั้น แม้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ โจทก์ หรือผู้เสียหายจะมีคำคัดค้านการประกันก็ตาม ศาลก็อาจอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวไปได้

หลักเกณฑ์สำคัญที่กฎหมายกำหนดไว้ในการใช้ดุลพินิจ ตามมาตรา 108 (1)-(7) นี้ เป็นข้อที่กฎหมายกำหนดให้ต้องพิจารณาในการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ดังนั้น การละเลยไม่คำนึงถึงหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ เมื่อมีคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ย่อมเป็นการไม่ชอบด้วยกระบวนการพิจารณา

(3) กรอบการใช้ดุลพินิจในการส่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยหลักแล้ว ผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว การส่งไม่อนุญาตจะกระทำต่อเมื่อมีเหตุตามที่กฎหมายมาตรา 108/1 บัญญัติไว้ คือมีเหตุอันตรายประการอื่น หรือผู้ร้องขอประกันหรือ

หลักประกันไม่น่าเชื่อถือ หรือการปล่อยชั่วคราวจะเป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อการสอบสวนของเจ้าพนักงานหรือการดำเนินคดีในศาล และต้องแสดงเหตุผลพร้อมทั้งต้องแจ้งคำสั่งดังกล่าวให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยและผู้ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวทราบเป็นหนังสือโดยเร็ว ซึ่งในทางปฏิบัติอาจใช้วิธีการถ่ายสำเนาคำสั่งส่งให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องก็ได้

(4) การปล่อยชั่วคราวที่ต้องมีประกัน ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินห้าปีขึ้นไป กฎหมายกำหนดให้ต้องมีสัญญาประกัน แต่จะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้ และการเรียกประกันหรือหลักประกันนั้น จะเรียกจนเกินควรแก่กรณีมิได้

(5) การกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราว ในกฎหมายของหลายประเทศนั้น มีการให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานและศาลที่จะวางเงื่อนไขในการให้ประกันตัวได้ โดยเห็นว่าเมื่อไม่มีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อไปแล้ว ก็ควรจะใช้วิธีการปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไปชั่วคราวโดยมีเงื่อนไขต่อไป

การปล่อยชั่วคราวตามบทบัญญัติของกฎหมายและในทางปฏิบัติปัจจุบันมีข้อ นำคิด 2 ประการ²⁴ คือประการแรกเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลที่ไม่เท่าเทียมกัน และประการที่สองคือเรื่องของอำนาจของเจ้าพนักงานหรือศาล

ที่กล่าวว่า การปล่อยชั่วคราวมีข้อนำคิดเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลที่ไม่เท่าเทียมกันนั้น ก็คือการปล่อยชั่วคราวนำไปสู่ความไม่เสมอภาคในแง่ที่ว่าบุคคลมีฐานะทางเศรษฐกิจดีย่อมมีโอกาสได้รับการปล่อยชั่วคราวดีกว่าบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี

ส่วนที่กล่าวว่า การปล่อยชั่วคราวมีข้อนำคิดเรื่องของอำนาจของเจ้าพนักงานหรือศาลนั้น ก็เพราะว่าตามกฎหมายเจ้าพนักงานหรือศาลอาจใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวางมากในการที่จะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวหรือไม่ ยิ่งความคิดในทางอำนาจนิยมสูงยิ่งทำให้มีปัญหามากขึ้น

3.2.3 สิทธิตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงฯ

ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 นั้น มีสาระสำคัญและมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การดำเนินคดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์จำนวนน้อย หรือคดีอาญาที่มีอัตราโทษไม่สูงมากซึ่งเป็นคดีเล็กๆ น้อยๆ ให้ได้รับการพิจารณาโดยเร็ว สะดวก ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกอย่างทั่วถึง และรวดเร็ว ฟ้องได้โดยสะดวกไม่ทำให้คดีค้างพิจารณาในศาลนานเกินไป

ดังนั้น การดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงจึงมีขั้นตอนการดำเนินคดีออกเป็นสองประการ คือ ประการแรกเป็นกรณีที่ผู้ต้องหาถูกจับกุมแล้วจะเป็นการจับตามหมายจับ หรือเป็นกรณีที่ถูกรับ

²⁴ แหล่งเดิม. หน้า 370.

ซึ่งได้กระทำความผิดซึ่งหน้าก็ตาม พนักงานอัยการจะต้องนำตัวผู้ต้องหาส่งฟ้องต่อศาลแขวงภายใน 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับกุม²⁵ ซึ่งหากเป็นกรณีฟ้องไม่ทันภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าว พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณีก็จะต้องดำเนินการขอผิดฟ้อง และหรือขอฝากขังด้วยในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่ประกันตัว²⁶ และหากยังฟ้องไม่ทันภายในกำหนดระยะเวลาที่ขออนุญาตผิดฟ้องฝากขังไม่ทันอีก ก็จะต้องขออนุญาตฟ้องต่ออัยการสูงสุดต่อไป²⁷ หรือประการที่สองเป็นกรณีที่ผู้ต้องหาถูกจับกุม หรือเข้ามอบตัวต่อพนักงานสอบสวนโดยไม่มีการจับกุมแต่ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อกล่าวหา พนักงานอัยการก็จะต้องฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลแขวงภายใน 48 ชั่วโมง ซึ่งหากมีการฟ้องไม่ทันภายในกำหนดดังกล่าว ก็ต้องขออนุญาตฟ้องต่ออัยการสูงสุดเช่นกัน ซึ่งทั้งสองประการนั้นเป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้ดำเนินคดีโดยรวดเร็ว มิให้เกิดความล่าช้าในกระบวนการยุติธรรมเพราะถือได้ว่า การดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงนั้นมีอัตราโทษไม่สูงมาก เป็นคดีอาญาที่มีโทษเล็กน้อย รัฐจึงต้องตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ขึ้นมาบังคับใช้ เพื่อให้มีการพิจารณาพิพากษาคดีให้เสร็จสิ้นโดยเร็วซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการตรากฎหมายฉบับนี้

แต่การดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงในปัจจุบันยังพบปัญหา คือ การที่ผู้ถูกกล่าวหาได้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด และเข้าพบพนักงานสอบสวนเพื่อมอบตัวต่อผู้คดีโดยยังมีได้มีการออกหมายจับและถูกจับตามหมายจับของศาล กรณีนี้ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มิได้มีบทบัญญัติไว้โดยเฉพาะแต่ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติฯ ดังกล่าวบัญญัติไว้ว่าหากกรณีไม่มีบทบัญญัติไว้โดยเฉพาะให้นำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายพิจารณาความอาญามาบังคับใช้โดยอนุโลมนั่นเอง กล่าวคือ ให้นำบทบัญญัติที่ผู้ต้องหาเข้าพบพนักงานสอบสวนเองเพื่อมอบตัวต่อผู้คดีที่ถูกกล่าวหา แล้วพนักงานสอบสวนแจ้งข้อเท็จจริงให้ทราบแล้วจึงแจ้งข้อกล่าวหาให้ทราบ ตามมาตรา 134 นั้นเอง

และตามความเป็นจริงในปัจจุบันการดำเนินคดีประเภทนี้ พนักงานสอบสวนมักจะไม่ได้ให้มีการประกันตัวแต่อย่างใด เพียงแต่แจ้งข้อหาให้ทราบและให้สาบานตัวมาพบตามกำหนดนัดแล้วให้ปล่อยตัวไปเท่านั้น และเมื่อพนักงานสอบสวนสรุปสำนวนความควรเห็นตั้งฟ้องคดีแล้วก็จะส่งสำนวนคดีพร้อมตัวผู้ถูกกล่าวหาให้พนักงานสอบสวนพิจารณาฟ้องคดี และในชั้นของพนักงานอัยการก็จะแจ้งกำหนดนัดแล้วให้มารายงานตัวทราบนัดตามกำหนดเท่านั้น แต่ปัญหาที่พบ

²⁵ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงฯ พ.ศ. 2499, มาตรา 7.

²⁶ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงฯ พ.ศ. 2499, มาตรา 8.

²⁷ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงฯ พ.ศ. 2499, มาตรา 9.

คือเมื่อฟ้องคดีต่อศาลแขวงพร้อมตัวผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยแล้ว ศาลจะใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราวไม่เป็นมาตรฐานเดียวกันแม้ในชั้นศาลเดียวกันก็ตาม บางคนก็ปล่อยชั่วคราวไปบางคนก็ให้มีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันแล้วแต่กรณี ซึ่งในการดำเนินคดีอาญานั้น ถือกันว่า “ผู้ต้องหาเป็นประธานในคดี” แล้ว ควรอย่างยิ่งที่ศาลยุติธรรมจะต้องใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราวให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อให้โอกาสแก่จำเลยในการเตรียมคดีต่างๆ เพื่อนำพยานหลักฐานพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของเขาในชั้นศาล และแม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 มาตรา 88 และมาตรา 110 ซึ่งนำมาใช้กับกรณีคดีพิจารณาในศาลแขวงด้วยก็ได้ บัญญัติสอดคล้องกันกรณีให้ศาลปล่อยตัวชั่วคราวในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินห้าปี แต่ศาลบางท่านก็ได้คำนึงถึงบทกฎหมายเหล่านี้มานัก คำนึงแต่ว่าเพื่อเป็นประกันการมีตัวจำเลยในการพิจารณาคดีเท่านั้น สิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยในกรณีศึกษานี้จึงถูกกระทบมากมาย ทั้งๆ ที่ไม่จำเป็นเช่นนี้ และสถิติคดีอาญาที่ผู้ต้องหา หรือจำเลยหลบหนีในระหว่างศาลให้ปล่อยตัวชั่วคราวนี้ในคดีศาลแขวงแล้วมีไม่เกินร้อยละ 1 เปอร์เซนต์เท่านั้น²⁸ ดังนั้น เมื่อผู้ถูกกล่าวหาเข้ามาขอตัวปฏิเสธข้อกล่าวหาต่อผู้คดี ศาลก็ควรใช้ดุลพินิจปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ เว้นแต่มีเหตุจำเป็นต้องควบคุมตัวเท่านั้น เช่น จับตามหมายจับ หรือได้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือเป็นกรณีที่มีพฤติการณ์พิเศษ เช่น กรณียกยอก หรือกรณีคดีเช็คที่มีจำนวนเงินสูงมาก หรือกระทำความผิดคิดเป็นนิสัย เป็นต้น และกรณีคดีศาลแขวงนี้ยังนำไปใช้ในศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ดังนั้น หากมีบทกฎหมายบัญญัติให้ชัดเจนกรณีและผู้เขียนได้ทำการศึกษาวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์แก่คดีและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาที่ราชอาณาจักรไทย

3.2.4 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในศาลจังหวัด

กรณีในศาลจังหวัดในท้องที่ที่ไม่มีศาลแขวงตั้งช้อนอยู่ในเขตอำนาจศาลจังหวัด มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทุกอัตราโทษ แต่กรณีที่คดีอาญาที่อัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปีนั้น ผู้พิพากษาในศาลจังหวัดคนเดียวเป็นองค์คณะและให้นำพระราชบัญญัติให้นำวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวงมาบังคับใช้ในศาลจังหวัด พ.ศ. 2520 ซึ่งตามเจตนารมณ์พระราชบัญญัติฉบับนี้ก็คือให้นำวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวงมาบังคับใช้ในศาลจังหวัด กรณีที่ท้องที่ศาลจังหวัดไม่มีศาลแขวงตั้งอยู่ด้วยนั่นเอง คดีศาลแขวงก็คือคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปี ปรับไม่เกินหกหมื่นบาทคงที่ได้กล่าวแล้ว จึงควรที่จะต้องนำหลักเกณฑ์ในการปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน กรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 วรรคแรกด้วยเช่นกัน

²⁸ ที่มาสถิติคดีศาลแขวงอยุธยา ศาลแขวงสุพรรณบุรี และศาลแขวงราชบุรี (ข้อมูล ณ วันที่ 25 มีนาคม 2555.) คู่มือคดีข้อมูลคดี หน้า 88 – 92.

แต่การปล่อยชั่วคราวในศาลจังหวัดนั้น ข้อเท็จจริงที่ผู้เขียนได้ศึกษาจากประสบการณ์จริง เนื่องจากการพิจารณาคดีในศาลจังหวัดที่ไม่มีศาลแขวงตั้งอยู่ในท้องที่นั้น ศาลจังหวัดจะต้องนำวิธีพิจารณาคดีอาญามาบังคับใช้ด้วยเสมือนเป็นศาลแขวงในคดีที่อัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปีด้วยเช่นกัน ศาลจังหวัดซึ่งปกติจะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีมีอัตราโทษสูงการใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราวจึงไม่ค่อยมีการให้ปล่อยชั่วคราวไปโดยไม่มีประกัน หรือมีหลักประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน ดังนั้น ในศาลจังหวัดที่พิจารณาคดีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปีก็จะเรียกให้มีการให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน หรือมีหลักประกัน หรือมีประกันและหลักประกันทุกคดี ไม่มีข้อยกเว้น ส่งผลให้คดีเล็กๆ น้อยๆ หากศาลจะปล่อยชั่วคราวระหว่างพิจารณาคดีต้องให้มีประกันไปด้วย และหากผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีหลักประกันให้ไว้ต่อศาลก็จะถูกขังระหว่างพิจารณาทุกคดีดังนั้น การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาโดยการปล่อยชั่วคราวในศาลจังหวัดก็มีวิธีดำเนินการเช่นเดียวกับคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงตามพระราชบัญญัติดังกล่าว ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และเป็นกรณีที่ใช้บังคับทุกศาลทั่วประเทศที่ไม่มีศาลแขวงตั้งอยู่ในศาลจังหวัดด้วย แต่ทางปฏิบัติศาลจังหวัดจะให้มีการประกันตัวทุกคดีก่อนปล่อยชั่วคราวโดยไม่เลือกว่าเป็นคดีมีอัตราโทษเท่าไรก็ตาม